

УДК 930.1:[929-052:32-027.21]Бжезінський З.
DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2640.2025.160.3>

Тарас ГРИЩЕНКО, д-р іст. наук, доц.
ORCID ID: 0000-0002-2565-9536
e-mail: hryshchenko@knu.ua

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

МІЖНАРОДНА СТРАТЕГІЯ ЗБІГНЄВА БЖЕЗІНСЬКОГО В ІСТОРИЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

Вступ. У галузі історичних досліджень істотно зріс інтерес до вивчення інтелектуальних біографій видатних міжнародних стратегів, котрим був і З. Бжезінський. Історіографічна оцінка досягнень їхніх авторів є актуальним науковим завданням.

Мета пропонованого дослідження – з'ясувати сучасний стан осмислення міжнародно-стратегічної спадщини Бжезінського. Завданнями роботи є: встановлення обсягу й охоплення бібліографії публікацій з досліджуваної проблематики; аналіз тематичної спрямованості, джерельної бази та методологічних позицій окремих дослідників; висунення пропозицій щодо подальшого наукового пошуку в ділянці історичного знання, історіографія якої становить предмет пропонованої розвідки.

Методи. Застосовано методи об'єктивного аналізу, систематизації, аналізу епістеміологічних підходів історика, контент-аналізу, історіографічного аналізу, історіографічного синтезу, компаративно-історичний метод.

Результати. Наукові публікації, присвячені дослідженню життя, діяльності та міжнародно-стратегічної спадщини Збігнєва Бжезінського, можна розділити на три основні групи. Першу формують монографії, дисертації та статті авторства американських, польських, французького і британського дослідників, присвячені життю, діяльності та поглядам Бжезінського на проблеми світового розвитку й американської міжнародної політики. Другу – дослідницький доробок українських істориків. Третю – узагальнювальні праці, присвячені історії зовнішньої політики США періоду адміністрації президента Дж. Картера, у яких містяться оцінки діяльності Бжезінського. Серед аналізованих праць насамперед варто наголосити на важливості внеску у вивчення теми, який роблять життєписи Бжезінського авторства Ж. Ваїса, П. Воана, А. Любовські, Е. Люса і колективна монографія за редакції Ч. Гаті. Єдиною вагомою публікацією, що фокусується на інтелектуальній біографії Бжезінського як міжнародного стратега, натепер залишається монографія Т. Грищенка.

Висновки. Незважаючи на вагомий досягнення в дослідженні зазначеної проблеми, її нові прочитання, зокрема на ґрунті очікуваних відкриттів у джерельній базі, залишаються на порядку денному. Міжнародно-стратегічна спадщина Бжезінського викликає глибокий інтерес у світлі новітніх світополітичних тенденцій. Міжнародно-стратегічна персоналістика загалом є перспективним напрямком докладання зусиль вітчизняних істориків.

Ключові слова: Збігнєв Бжезінський, міжнародна стратегія, історіографія, інтелектуальна біографія.

Вступ

Останнім часом помітним явищем в історіописанні стало посилення інтересу дослідників до вивчення й оновленого погляду на феномен стратегічного мислення і дії в минулому людства та сьогоденні. Наслідком такого інтересу стала, зокрема, низка ґрунтовних монографічних публікацій американських і британських істориків, які вплинули на розвиток історико-стратегічних досліджень у світі. Серед провідних учених варто згадати Г. Брендса, Дж. Луїса Геддіса, В. Рассела Міда, Л. Фрідмана. До вітчизняних учених, що розглядають зазначене питання, належать Н. Городня, Т. Грищенко, Д. Лакішик, А. Мартинов, О. Потехін. Нині наукова спільнота вже потребує аналізу наявного доробку в цій царині. На увагу заслуговують різні аспекти та підходи до окресленої проблематики. Зокрема, оцінки потребують стан вивчення ролі окремих міжнародних стратегів в історичному розвитку людства. Серед представників цієї когорти діячів ХХ–ХХІ ст. особливо помітне місце належить Збігнєву Бжезінському – визначному американському урядовцю, аналітику, першорядному американському міжнародному стратегу.

Метою дослідження є з'ясування сучасного стану осмислення міжнародно-стратегічної спадщини З. Бжезінського. Досягнення мети автор має намір здійснити шляхом реалізації таких **завдань**, як: встановлення обсягу й охоплення бібліографії публікацій з досліджуваної проблематики; аналіз тематичної спрямованості, джерельної бази та методологічних позицій окремих дослідників; висунення пропозицій щодо подальшого наукового пошуку в царині історичного знання, історіографія якої становить предмет пропонованої розвідки.

Методи

Окрім загальнонаукових методів дослідження, таких як об'єктивність, систематизація, аналіз епістеміологічних

підходів дослідника, контент-аналізу, застосовувались ті, що притаманні історичній науці, зокрема метод історіографічного аналізу, історіографічного синтезу, компаративно-історичний.

Результати

Наукові публікації, присвячені дослідженню життя, діяльності та міжнародно-стратегічної спадщини Збігнєва Бжезінського, можна розділити на три основні групи. Першу формують монографії, дисертації та статті авторства американських, польських, французького і британського дослідників, присвячені життю, діяльності та поглядам Бжезінського на проблеми світового розвитку й американської міжнародної політики. Другу – дослідницький доробок українських істориків і серед них автора цієї публікації. Третю – узагальнювальні праці, присвячені історії зовнішньої політики США періоду адміністрації президента Дж. Картера, у яких містяться оцінки діяльності Бжезінського. До першої групи належать монографії Дж. А. Андріанопулоса, Ж. Ваїса, П. Воана, А. Любовські, Е. Люса, дисертація Н. Міхаїла, колективна збірка за редакцією Ч. Гаті, статті або розділи у монографіях П. Воана, І. Даадлера у співавторстві з І. Дестлером, Т. Олєяржа, Д. Роткопфа (Andrianopoulos, 1992; Vaïsse, 2018; Vaughan, 2009, pp. 107–130; 2010; Lubowski, 2011; Mikhail, 1996; Gati, 2013; Daadler, & Destler, 2009; Olejarz, 2006, pp. 251–279; Rothkopf, 2004).

Серед згаданих досліджень найбільш академічною за своїм характером, професійним профілем її автора та фаховою репутацією видавця є монографія Ж. Ваїса. Цей знаний історик і співробітник аналітичної служби міністерства закордонних справ Франції, відомий, серед іншого, ще і своєю монографією про неоконсервативний рух у США, був обраний Гарвардським університетом для написання академічного життєпису одного з його

© Грищенко Тарас, 2025

найзнаменитіших випускників. Хоча дослідник і не кваліфікує свою працю як "схвалену" біографію, його книзі притаманні всі її ознаки, зокрема наявність допуску з боку досліджуваної особи до особистих паперів і використання високоякісної сімейної колекції фотоматеріалів, що відображають всі етапи життєвого шляху та родинний побут Бжезінського. Монографія стала підсумком значного за обсягами дослідницького проекту, який, очевидно, ґрунтувався на солідних фінансових ресурсах. Автору, як він сам свідчить, допомагала група з п'яти американських і трьох французьких асистентів, які, зокрема, здійснювали добір й опрацювання джерел і літератури (Vaïsse, 2015, p. 480). Першим виданням книга вийшла у 2015 р. у Франції під, імовірно, орієнтованою на французького читача назвою "Збігнів Бжезінський. Стратег імперії" (Vaïsse, 2015). Англomовний переклад, до якого додався короткий розділ, присвячений кончині Бжезінського, побачив світ у видавництві Гарвардського університету трьома роками пізніше. Ж. Ваїс зазначає, що написана ним біографія має на меті ширшу оцінку політичної думки Бжезінського, у ній досліджується те, як його етнічна та релігійна ідентичність взаємодіяли з його інтелектуальним порядком денним, історичними подіями малого та великого масштабу і повсякденними справами. "Якщо казати коротко, – наголошує французький історик, – ця книга відстежує еволюцію складної особистості впродовж семи десятиліть її діяльності з приділенням особливої уваги чотирьом рокам, які Бжезінський провів у Білому домі, здійснюючи повноваження урядовця вищого рівня" (Vaïsse, 2015, p. 9). Спираючись на солідну джерельну базу, яку формували різноманітні публікації, джерела персонального рівня й архівні фонди, до котрих автор і група його асистентів могли отримати доступ згідно із чинними нормативними актами США, Ж. Ваїс створив дослідження, яке хоч і не виходить за межі стандартів традиційного для американської історіографії академічного життєпису з притаманною йому тенденцією до поєднання власне біографічних сюжетів із розлогіми хрестоматійними описами історичних подій, проте слугує важливим орієнтиром для всіх дослідників інтелектуальної та політичної діяльності Бжезінського.

Багато в чому схожою своїми метою, структурою та джерельною базою на згадану працю є книга П. Воана, перше видання якої, однак, вийшло у світ польською мовою раніше, ніж монографія його французького колеги. П. Воан, випускник Університету Західної Вірджинії, налагодив контакти з Бжезінським, працюючи над своєю дисертацією доктора філософії, присвяченою діяльності високого урядовця в Білому домі в період кризових подій у Польщі кінця 1970-х – початку 1980-х рр. Надалі, отримав посаду викладача американістичних дисциплін у Ягеллонському університеті, П. Воан втілює у життя дослідницький проект, результатом якого став життєпис найзнаменитішого американського поляка повоєнного часу. Показовою рисою книги П. Воана, порівняно з попередньою аналізованою біографією, є її жвавіший стиль, стисліший обсяг й описи багатьох цікавих ситуацій із життя Бжезінського, які сприяють тому, що в ній меншою мірою, ніж у праці французького автора постає досліджуваної особи губиться у розлогіх коментарях підручкового характеру, присвячених загальним сюжетам історії США й американської зовнішньої політики.

Ще більшою мірою постає Бжезінського набуває яскравих і реалістичних рис у книзі польсько-американського політичного аналітика А. Любовські. Хоча її автор і не є фаховим істориком, але його праця позначена чудовим знанням американської суспільної та політичної

дійсності, містить великий обсяг посилань на різноманітні джерела, відзначається майстерним стилем. Перевагою монографії А. Любовські вважаємо її виразну ідейну доміанту, якої бракує двом попереднім аналізованим працям. Уже сама назва книги "Збіг". Людина, яка підірвала Кремль", а також сув'язна їй структура дослідження спрямовують читача до його центральної мети – показати ту грань інтелектуальної, політичної та суспільної діяльності Бжезінського, що пов'язана з важливим і певною мірою імпліцитним аспектом розроблюваних ним стратегічних дороговказів, котрим було його неухильне бажання наблизити в часі такий рівень ослаблення СРСР, що зробить можливим вивільнення Польщі з-під контролю Кремля.

Особливу увагу привертає книга британського журналіста Е. Люса, який довгий час працює в американському бюро "Файненшіал таймс" і відомий як провідний знавець суспільно-політичних реалій США. Орієнтація цієї праці на ширшого читача не применшує її інформативної цінності. Джерельна база цієї об'ємної публікації різноманітна й оригінальна, зокрема, особливо варто відзначити використання її автором такого цінного джерела особового рівня, як щоденники Бжезінського, доступ до яких йому надала родина досліджуваної особи. Свідченням ґрунтовності тексту Е. Люса є і те, що покликання до нього становлять понад сорок п'ять сторінок. Написана стилістично довершеною мовою, ця монографія може слугувати гарним зразком історичної біографістики, спроможної познайомити професійних істориків із фактичним матеріалом, корисним для справи його осмислення і використання з метою створення нових фахових досліджень (Luce, 2025).

Окреме місце належить дисертації на здобуття ступеня доктора філософії Н. Міхаїла. Захищена в Університеті Вірджинії в 1996 р. як чи не єдине дотепер зарубіжне дисертаційне дослідження, присвячене Бжезінському, вона становить собою значний за обсягом компендіум життєвих фактів й аналізу текстів Бжезінського, поданих на тлі розлогих, а часом не надто релевантних предмету дослідження сюжетів з історії США та інших країн. Як зазначає дисертант, його робота є "трактатом про дослідницький доробок і політичну роль доктора Бжезінського від початків його політичної кар'єри до сучасності" (Mikhail, 1996). Дисертаційне дослідження Н. Міхаїла загалом справляє позитивне враження своїм прагненням до охоплення великого емпіричного матеріалу, використанням джерел персонального рівня, загальною ерудицією його автора. Підготовлене і захищене в Університеті Вірджинії, воно позначене традиціями цього чи не найбільш знаного навчального й дослідницького закладу у сфері вивчення персонального виміру історії зовнішньої політики США. Саме в цьому університеті тривалий час працював і, як засвідчує титульний аркуш аналізованої дисертації, брав участь у її оцінюванні К. Томпсон – один з основоположників американської академічної дипломатичної персоналістики.

Збірка нарисів за редакцією Ч. Гаті, укладена і видана до 85-ліття Бжезінського, особливо цікава своїм представницьким авторським складом й окремими вміщеними в ній розділами, що містять інформацію про маловідомі факти з біографії Бжезінського або пропонують оригінальну інтерпретацію певних теоретичних проблем, пов'язаних з його діяльністю та місцем в історії. Серед її авторів Дж. Картер, Ч. Гаті, Ж. Ваїс, Д. Енґерман, М. Крамер, Д. Роткопф, Р. Пастор, В. Квондт, Р. Гантер, Дж. Томпсон, П. Воан, М. Стрмецькі, Дж. Манн, Д. Іґнейшієс, А. Герфінкле, Ф. Фукуяма та деякі ін. Назва

збірки не надто зобов'язувала її авторів щодо дотримання передбачуваною нею предмета дослідження. Якщо Ж. Ваїс і П. Воан подали адаптовані до формату колективної публікації нариси, у яких висвітлюють окремі істотні аспекти життєпису досліджуваної ними особи, то більшість інших авторів поділились своїми спогадами про Бжезінського або власним поглядом на його місце в історії стосунків Америки зі світом. Однак особливо цікавим вважаємо нарис авторства А. Герфінкле, у якому він, ґрунтуючись на аналізі життєвого шляху Бжезінського, а також, з усією очевидністю, беручи до уваги персоналії інших стратегів, зробив спробу начерку теоретичного підходу до феномена міжнародного стратега. Фактично, ювілейна збірка за редакторства Ч. Ґаті, давнього колеги і друга Бжезінського, була публікацією як дослідницького, так і джерельного характеру.

Присвячений Бжезінському у колективній монографії за редакторства А. Кастен Нельсон розділ П. Воана був опублікований роком раніше, ніж його згадана монографія і ґрунтувався на її матеріалах (Vaughan, 2009, pp. 107–130). Самостійне значення цієї розвідки, написаної в доступному ширшому читачу стилі, полягає в тому, що вона окремо висвітлює драматичну сторінку історії, до якої Бжезінський був причетний як одна з її головних дійових осіб. Монографія І. Даадлера й І. М. Дестлера, у якій її автори вивчають досвід діяльності радників з питань національної безпеки в адміністраціях президентів Дж. Ф. Кеннеді, Р. Ніксона, Дж. Картера, Р. Рейгана, Дж. Г. В. Буша, Б. Клінтона і Дж. В. Буша, містить розділ, присвячений Бжезінському. Однак його змісту і джерельній базі не притаманно новизна чи оригінальність авторських інтерпретацій фактів. Цінність цієї частини монографії визначається насамперед тим, що залучення Бжезінського до галереї портретів радників президентів (а, відповідно, ще й керівників усього складу Ради національної безпеки) дає змогу її авторам дійти певних висновків щодо організаційних, психологічних і політичних проблем функціонування державного інституту радника. Окрім того, ця праця може слугувати прикладом просопографічного підходу до вивчення державної і політичної історії США. Яскравіше враження, ніж розвідка двох згаданих співавторів породжує розділ у монографії Д. Роткопфа. Досліджуючи історію Ради національної безпеки та діяльності очільників її апарату, Д. Роткопф прагне уникати некритичного слідування стереотипам багатьох своїх попередників, які реплікували тезу про руйнівний для адміністрації президента Дж. Картера конфлікт Венс – Бжезінський. Він відзначає низку інновацій, запроваджених у практику діяльності Ради під керівництвом Дж. Картера і З. Бжезінського, серед них, зокрема, залучення до роботи у ній помітної кількості жінок. Проте насамперед заслуговують бути відзначеними висновки, яких Д. Роткопф доходить у висновках до свого розділу. Історик наголошує на тому, що президент Р. Рейган мусить бути вдячний своєму попереднику в Білому домі, принципові підходи якого до міжнародних справ він продовжив. Адміністрація президента Дж. Картера, на переконання дослідника, прийшла до влади на вододілі історії стосунків Америки зі світом. Спираючись на підтримку більшості американців, вона відкинула "занепадницьку, секретивну реалполітік ніксонівської ери" і, враховуючи слабкості свого радянського супротивника, загнала його в пустелі та гори Афганістану, що перетворилися для нього на "в'єтнамську трясовину" (Rothkopf, 2004). Президентська адміністрація, у якій Бжезінському належала провідна роль, також закріпила за собою провідне місце в історії тим, що "зробила американській

зовнішній політиці ін'єкцію "вартостей" (Rothkopf, 2004). Д. Роткопф завершує свій аналіз місця президента Дж. Картера та його команди в американській історії констатацією того, що, коли йдеться про її досягнення на міжнародній арені, мало яка чотирирічна президентська адміністрація може пишатись такими здобутками, які, однак, не були гідно оціненими (Rothkopf, 2004). У статті Т. Олейржа здійснено спробу стислого огляду біографії Бжезінського. Цікава вона тим, що в ній дослідник зосереджується на польському періоді історії роду Бжезінських, зокрема його сюжетах, пов'язаних із Перемишлем, а також здійснює огляд польських публікацій про З. Бжезінського. Однак нових концепцій чи викладу принципово нових важливих фактів ця розвідка не містить.

Особливе місце у цій групі досліджень належить монографії Дж. А. Андріанопулоса. Її автор здійснює цікаву спробу компаративного вивчення світоглядів та діяльності З. Бжезінського і Г. Кіссінджера. Дослідження ґрунтуються на досить різноманітній джерельній базі, однак його цінність як твору історіописання знижує те, що Дж. А. Андріанопулос застосовує формалізований і позбавлений чіткої хронологічної кореляції підхід до висвітлення того, що він визначає як "філософські" та "інструментальні" переконання двох стратегів, організацію ними владних можливостей для втілення своїх рішень, політичний курс щодо союзників і супротивників. Наслідком цього є ігнорування ним часу й обставини формулювання досліджуваними особами тих чи інших зовнішньополітичних дороговказів. Впадає, однак, в око те, що дослідник послуговується таким поняттям, як стратегія, прагнучи розкрити особливості її розроблення і втілення Бжезінським і Кіссінджером. Підсумок дослідницьких зусиль вченого, однак, не відповідає очікуванням, що породжуються дослідним завданням, яке він перед собою поставив. Те, що ним розглядається як стратегія, насправді переважно вартє типологізації як тактика. Ще більше незгоди викликає наполягання автора монографії на тому, що, подібно до Кіссінджера, Бжезінський "вірив у сило-реалістський (power-realist) підхід під час ухвалення рішень" (Andrianopoulos, 1992). Ба, більше, на його думку, Бжезінський робив більший акцент на військовій міці, ніж Кіссінджер, хоч і пропонував застосовувати "планетарно-гуманістичний підхід" до країн третього світу та був прибічником поєднання двох настанов щодо розвинених країн. Таке намагання зобразити Бжезінського як відредаговану реінкарнацію Кіссінджера в Білому домі не може бути жодною мірою підтримане. Щонайменше змішані реалістсько-транснаціоналістські, а часом, як бачимо, і цілком транснаціоналістські теоретичні настанови Бжезінського щодо світової політики істотно відрізнялися від поглядів непохитного реаліста Кіссінджера. Непереконаливість суджень Дж. А. Андріанопулоса про З. Бжезінського не може бути виправдана тим, що він застосував формалізовані дослідницькі методи, які призвели до того, що думки і формулювання останнього часто ним оцінювались поза історичним контекстом.

Доробок українських дослідників формується переважно науковими публікаціями автора пропонованої статті. Насамперед заслуговує на увагу монографія (Грищенко, 2020), де простежено шляхи формування та досліджено етапи розвитку і становлення поглядів З. Бжезінського на визначальні проблеми світового розвитку, довготермінові інтереси США у світі й американську політику щодо окремих країн. Державну, суспільно-політичну й аналітичну діяльність Бжезінського розглянуто в контексті феномена міжнародної стратегії. Автор зосереджується насамперед на тих сторінках його

життєпису, що пов'язані з формулюванням ним стратегічних дороговказів для американської зовнішньої політики. Значну увагу приділено вивченню стратегічної спадщини політолога в компаративному аспекті. Окрім монографії, перу автора дисертації належить тридцять статей, видрукованих у вітчизняних і зарубіжних наукових періодичних виданнях, де досліджено різні аспекти діяльності Бжезінського як міжнародного стратега. Серед праць українських істориків, де проаналізовано окремі аспекти діяльності Бжезінського, викликають інтерес монографія Н. Городньої, статті Б. Гончара, Ю. Гончар, О. Потехіна і М. Тарана (Городня, 2014; Гончар, Б., & Гончар, Ю., 2011, с. 11–13; Потехін, 2017, с. 25–27; Потехін, 2017, с. 16–20; Таран, 2019, с. 20–30). Б. Гончар і Ю. Гончар присвятили свою розвідку аналізу поглядів Бжезінського на проблему та перспективи діяльності НАТО в міжнародних умовах початку XXI ст. М. Таран розглядає Бжезінського як видатного американського стратега і з'ясовує його позицію в контексті американських дискусій про політику щодо Китаю. Методологічні позиції, на які спираються згадані українські вчені, окреслюють притаманні їм змішані транснаціоналістські-реалістські настанови, визнання впливу особи інтелектуального лідера на суспільну свідомість і процеси, тверду антиімперську парадигму у ставленні до історії у світовій політиці.

До третьої категорії праць належать монографії С. Айзенштата, К. Берда, Д. Брінклі, П. Бурна, Дж. Дамбрелла, Р. Гартгоффа, Б. Глед, Г. Гаас, Е. Гаргроува, К. Ендрю, К. Ендрю і В. Мітрохіна, Б. Кауфмана, Б. Мезліша, А. Моенса, К. Морріса, Дж. Розаті, Л. Шупа, Г. Сміт, Д. Спенсера, Р. Торнтон, Р. Стронґа, а також збірки статей за редакції Г. Розенбаума і К. Томпсона. (Andrew, 1996; Andrew, & Mitrokhin, 1999; Bird, 2022; Brinkley, 1998; Bourne, 1997; Dumbrell, 1997; Garthoff, 1994; Glad, 2009; Haas, 1992; Hargrove, 1988; Kaufman, 1993; Mazlish, 1979; Moens, 1990; Morris, 1996; Rosati, 1991; Rosenbaum, 1994; Shoup, 1980; Smith, 1986; Spencer, 1988; Strong, 2000; Thompson, 1984; Thompson, 1990; Thornton, 1991). Одразу виокремимо монографію К. Ендрю і його спільну працю з В. Мітрохіним, оскільки вони внесені до цієї групи розвідок з певною мірою умовності. Професор історії з Кембриджського університету широко відомий як чи не найавторитетніший у світі дослідник історії розвідувальних служб. Його співавтор за другою з аналізованих публікацій у минулому завідував службовим архівом Першого головного управління КДБ СРСР (зовнішня розвідка), який утік до Великої Британії з численними копіями довірених йому для зберігання документів. Хоча їхні книги і не мають на меті аналіз зовнішньої політики адміністрації президента Дж. Картера, вони, однак, уводять до наукового обігу й аналізують великий обсяг фактів, що дають змогу поглянути на неї під кутом зору, недоступним для більшості дослідників. Згадки про Бжезінського на сторінках одноосібної монографії К. Ендрю мають фактологічний характер і практично не містять оцінкових суджень. Натомість у його спільній книзі з В. Мітрохіним ми знаходимо багато яскравих фактів, що стосуються ініційованих Кремлем зусиль радянської розвідки з компрометації Бжезінського з метою ослаблення його позицій у Білому домі. Цю книгу можна розглядати не лише як аналітичну працю, але і цінне історичне джерело.

Решта згаданих дослідників ставили за мету запропонувати власний погляд на набутки зовнішньої політики адміністрації президента Дж. Картера. Проте, незважаючи на це, більшості з них притаманний доволі

стереотипний підхід до дослідницького завдання, зумовлений спільними для них ліберально-критичними поглядами на президентство Дж. Картера і застосовуваними у їхніх працях формалізованими методами, притаманними більше політичній науці. Наслідком цього в більшості випадків стає підтримка ними сконструйованого спільними зусиллями неоконсерваторів, лівих радикалів і радянських пропагандистів міфу про те, що Дж. Картер був президентом-невдахою, а головною проблемою, що зумовила невдачу зовнішньої політики адміністрації, була боротьба за вплив між політиками, які в ній займали посади державного секретаря і радника президента з питань національної безпеки. Навіть панорамна за своїм охопленням подій і близька за своєю ретельністю викладу до майже вичерпного синопсису американсько-радянських відносин книга дипломата й історика Р. Гартгоффа у своїх розділах, присвячених адміністрації Дж. Картера, не виходить за межі цього наративу. Із цієї тенденції випадає монографія Д. Брінклі, варту уваги хоча б через те, що вона належить перу дослідника, широко відомого як один із найтиражніших авторів історій американських президентств сучасності. Він стоїть на позиції визнання видатного місця Дж. Картера в історії, але, не розриваючи зв'язку з ліберальними стереотипами, наполягає на тому, що Бжезінський надав зовнішньополітичному курсу адміністрації "яструбиного" характеру (Brinkley, 1998). Іншою показовою рисою цих публікацій є слідування стандартній сюжетній лінії, яку визначають загальновідомі події та явища в історії зовнішньої політики адміністрації на зразок кампанії захисту прав людини в інших країнах, угоди щодо Панамського каналу, Кемп-девідської угоди, підписання угоди ОСО-2. Джерельна база цих досліджень варіюється, але в більшості випадків визначається доступністю джерельних ресурсів на момент здійснення кожного з них. Найістотнішим, однак, є те, що в переважній більшості аналізованих праць практично відсутні спроби осягнення міжнародно-стратегічного виміру історичної спадщини адміністрації президента Дж. Картера і ролі в його творенні Бжезінського. Проте монографії Б. Глед і Р. Стонґа становлять певний виняток зі згаданої загальної тенденції. Незважаючи на те, що Р. Стонґ наголошує на своєму переконанні в тому, що президент Дж. Картер був схильний діяти часом у супереччю думці двох своїх головних зовнішньополітичних радників, він відкидає тезу про згубність конкуренції між ними для зовнішньої політики країни і заявляє про свою "ревізіоністську" позицію із цього питання. На його думку, стосунки Венс – Бжезінський були значно складнішими, ніж це уявляли коментатори часу каденції адміністрації. Двоє високих урядовців частіше були однастайними, ніж перебували в незгоді, натомість розбіжності між ними стосувалися справді важливих сфер зовнішньої політики, котримі були американсько-радянські відносини й іранська проблема (Strong, 2000, pp. 266–267). Б. Глед має інший погляд на стосунки у трикутнику Картер – Венс – Бжезінський. На її думку, залежність президента від його радника з питань національної безпеки відіграла визначальну роль для підсумкового успіху останнього у змаганні з державним секретарем за вплив на зовнішньополітичні рішення глави держави. Окрім того, вона вважає, що Бжезінський майстерно використав "усі тактичні прийоми, відомі з літератури з менеджменту", щоб спрямувати Дж. Картера в антирадянському напрямку (Glad, 2009). Частково такий результат був зумовлений тим, що, на думку дослідниці, президент не мав добре розробленої стратегічної візії. "За таких обставин, – доходить вона висновку, –

Бжезінський був спроможний забезпечити Картера тим, чого останній потребував у сфері зовнішньої політики – всеосяжною стратегічною концепцією" (Glad, 2009). Окремого аналізу заслуговують монографії С. Айзенстата і К. Берда. Перший зі згаданих авторів пропонує змістовний аналіз президентства Картера, здійснюваний з позицій високого урядовця і правника, який у Білому домі за каденції цього президента працював на посаді радника з питань внутрішньої політики. Він дотримується позитивних оцінок діяльності адміністрації і відзначає істотність впливу Бжезінського на главу держави. К. Берд, – один з найвідоміших американських істориків-біографістів, – пропонує погляд на президентство Картера, який уособлює важливу віху в історіографії не лише завдяки своїй незаперечній фаховості, але і завдяки його високим оцінкам діяльності президента і його соратників, серед яких особливе місце належало Бжезінському.

У межах аналізованої групи публікацій також звертають на себе увагу кілька статей, опублікованих в американських академічних журналах "Дипломатична історія" і "Квартальник президентських студій", відомих своєю увагою до персонального виміру історії зовнішньої політики США (Burke, 2009, pp. 283–321; Caldwell, 2009, pp. 633–652; Fardella, 2009, pp. 545–578; Hanhimäki, 2003, pp. 637–676; Hilton, 2009, pp. 595–613; Kane, 2003, pp. 772–800; Katz, 2000, pp. 662–687; Laucella, 2004, pp. 227–271; Newman, 2001, pp. 69–103; Newman, 2004, pp. 272–306; Schmitz, & Walker, 2004, pp. 113–143; Walker, 2009, pp. 579–594). Їхні автори Дж. Берк, Й. Ганхімакі, Б. Гілтон, А. Катц, Дж. Кейн, Д. Колдвелл, М. Лоселла, В. Ньюмен, Е. Фарделла, Д. Шмітц і В. Вокер не пропонують принципово нових оцінок діяльності Бжезінського і не виходять за межі усталених підходів, притаманних згаданим монографічним дослідженням. Окремі з них, однак, містять судження, що не лише викликають незгоду. Учені Д. Шмітц і В. Вокер, наприклад, у ліберальному дусі висловлюють переконання в тому, що тоді, коли неоконсерватори спрямовували зусилля Білого дому на захист прав людини у світі, вони "здобули свій голос усередині адміністрації в особі радника з питань національної безпеки Збігнєва Бжезінського" (Schmitz, & Walker 2004, pp. 113–143).

Отже, загалом зарубіжні наукові дослідження життя, діяльності і поглядів Бжезінського позначені домінуванням серед їхніх авторів ліберальних помірковано-критичних настанов. Їм притаманне надмірне зосередження на розбіжностях у поглядах на низку міжнародних проблем між Бжезінським і деякими іншими високими урядовцями (певний виняток становить позиція С. Айзенстата, Дж. А. Андріанопулоса, Б. Глед, Р. Стронга), формалізованих підходи до розв'язання дослідницьких завдань, а також схильність до орієнтації на інтереси політичного істеблішменту, який традиційно розглядав президента Дж. Картера і його радника з питань національної безпеки як аутсайдерів, недостатньо зобов'язувально пов'язаних з інтересами панівного політичного класу. Однак з плином часу така настанова у працях американських істориків почала певною мірою змінюватися на користь більш багатогранних і ґрунтованих на історичній ретроспективі оцінок. Цю тенденцію, зокрема, засвідчили монографії К. Берда, Б. Глед і Р. Стронга. З іншого боку, зарубіжні дослідники, які присвятили свої праці безпосередньо вивченню життя і діяльності Бжезінського, стоять на істотно об'єктивніших позиціях в оцінюванні його діяльності, спираються на ширшу і різноманітнішу джерельну базу, а біографічний характер їхніх розвідок зумовлює можливість урахування ними

тривалого процесу розвитку поглядів досліджуваної особи. Натомість жодна із зарубіжних праць не була спроможною послідовно простежити витоки, розвиток і політичні впливи міжнародно-стратегічних поглядів Бжезінського, помістити його інтелектуальну та політичну біографію в контекст феномена міжнародної стратегії, охопити з максимально можливою повнотою ідеї та судження, висловлювані ним упродовж усього його свідомого життя. Виконання цього завдання стало метою наукового пошуку автора пропонованої статті, реалізованого, зокрема, і в згаданій монографії.

Дискусія і висновки

Реалізація завдань дослідження дає змогу дійти висновку, що дослідницьке поле, до якого належить інтелектуальна біографія Бжезінського як міжнародного стратега, не лише не втрачає, але навпаки, набуває більшої актуальності у зв'язку із суперечливістю міжнародної стратегії Білого дому після президентських виборів 2024 р. Натомість з усією очевидністю у фаховому середовищі зберігаються вузькі стереотипні погляди на міжнародно-стратегічну спадщину Бжезінського. До прикладу, це засвідчує видана одним із провідних світових наукових видавництв об'ємна монографія Д. Стокера, професора Національного університету оборони США, предметом якої її автор визначив огляд ґранд-стратегії (національної стратегії, наріжним каменем якої є міжнародна стратегія) США за період від війни за незалежність до сучасності (Stoker, 2024). Зокрема, коли в ній ідеться про адміністрацію Картера, дослідник, наводячи тривіальну множину фактів про погляди її очільників, залишається безпорадним перед завданням ідентифікації та типологізації їхніх міжнародно-стратегічних поглядів (Stoker, 2024, p. 479). Солідна за обсягом охоплюваного історичного матеріалу ця монографія загалом справляє враження компендіуму фактів у формі синопсису, що не завершується узагальнювальними висновками та практичними рекомендаціями. Помітне збереження інтересу істориків до особи Бжезінського, зокрема, засвідчене згадуваною раніше монографією Е. Люса, а також до інших історичних постатей його виміру дає змогу очікувати появи інших наукових розвідок, які під новим кутом зору і на оновлюваній джерельній базі будуть спроможні осягнути досвід його інтелектуального життєпису міжнародного стратега. Варто очікувати і поповнення новими розвідками історико-стратегічної персоналістики. Така історіографічна перспектива має спонукати українських дослідників до нових зусиль, спрямованих на розроблення історико-стратегічної проблематики.

Список використаних джерел

- Гончар, Б. М. (2011). Геостратегічний "порядок денний" для НАТО: точка зору З. Бжезінського. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Історія*, 194, 11–13.
- Городня, Н. Д. (2014). *Східна Азія у зовнішній політиці США (1989–2013 рр.)*. Прінт-сервіс.
- Грищенко, Т. А. (2020). *Збігнєв Бжезінський. Міжнародний стратег у координатах історії*. Видавець Лисенко М. М.
- Потехін, О. В. (2017). Війна як продовження зовнішньої політики: апологітика і критика поглядів Карла фон Клаузевіца. *Зовнішні справи*, 8, 25–27.
- Потехін, О. В. (2017). Геополітика і стабільність. *Зовнішні справи*, 1, 16–20.
- Таран, М. А. (2019). Ерозія стратегії США залучення Китаю як конструктивістської ліберальної моделі. *Американська історія та політика*, 8, 20–30.
- Andrew, C. (1996). *For the Presidents Eyes Only. Secret Intelligence and the American Presidency from Washington to Bush*. Harper Perennial.
- Andrew, C., & Mitrokhin, V. (1999). *The Sword and the Shield: The Mitrokhin Archive and the Secret History of the KGB*. Basic Books.
- Andrianopoulos, G. A. (1992). *Kissinger and Brzezinski. The NSC and the Struggle for Control of US National Security Policy*. St. Martin's Press.
- Bird, K. (2022). *The Outlier: The Unfinished Presidency of Jimmy Carter*. Crown.

- Bourne, P. G. (1997). *Jimmy Carter. A Comprehensive Biography from Plains to Postpresidency*. Scribner.
- Brinkley, D. (1998). *The Unfinished Presidency. Jimmy Carter's Journey to the Nobel Peace Prize*. Penguin Books.
- Burke, J. P. (2009). The National Security Advisor and Staff: Transition Challenges. *Presidential studies Quarterly*, 39(2), 283–321.
- Caldwell, D. (2009). The Legitimation of the Nixon-Kissinger Grand Design and Grand Strategy. *Diplomatic History*, 33(4), 633–652.
- Daadler, I. H., & Destler, I. M. (2009). *In the Shadow of the Oval Office. Profiles of the National Security Advisers and the Presidents They Served From JFK to George W. Bush*. Simon and Schuster.
- Dumbrell, J. (1997). *American Foreign Policy. Carter to Clinton*. St. Martin's Press.
- Dumbrell, J. (1990). *The Carter Presidency. Fourteen Intimate Perspectives of Jimmy Carter*. (K. W. Thompson, Ed.). University Press of America.
- Fardella, E. (2009). The Sino-American Normalization: A Reassessment. *Diplomatic History*, 33(4), 545–578.
- Garthoff, R. L. (1994). *Détente and Confrontation. American-Soviet Relations from Nixon to Reagan*. Brookings Institution.
- Gati, C. (Ed.). (2013). *Zbig. The Strategy and Statecraft of Zbigniew Brzezinski*. Johns Hopkins University Press.
- Glad, B. (2009). *An Outsider in the White House: Jimmy Carter, His Advisors, and the Making of American Foreign Policy*. Cornell University Press.
- Haas, G. A. (1992). *Jimmy Carter and the Politics of Frustration*. Jefferson (N. Carolina). McGarland & Company Inc., Publishers.
- Hanhimäki, J. M. (2003). "Dr. Kissinger" or "Mr. Henry"? Kissingerology, Thirty Years and Counting. *Diplomatic History*, 27(5), 637–676.
- Hargrove, E. C. (1988). *Jimmy Carter as President. Leadership and the Politics of the Public Good*. Louisiana State University Press.
- Hilton, B. (2009). "Maximum Flexibility for Peaceful Change": Jimmy Carter, Taiwan, and the Recognition of the People's Republic of China. *Diplomatic History*, 33(4), 595–613.
- Kane, J. (2003). American Values or Human Rights? U.S. Foreign Policy and the Fractured Myth of Virtuous Power. *Presidential Studies Quarterly*, 33(4), 772–800.
- Katz, A. Z. (2000). Public Opinion and the Contradictions of Jimmy Carter's Foreign Policy. *Presidential Studies Quarterly*, 30(4), 662–687.
- Kaufman, B. (1993). *The Presidency of James Earl Carter, jr. Lawrence (Kansas)*. University Press of Kansas.
- Laucella, M. J. (2004). A Cognitive-Psychodynamic Perspective to Understanding Secretary of State Cyrus Vance's Worldview. *Presidential Studies Quarterly*, 34(2), 227–271.
- Lubowski, A. (2011). *Człowiek, który podminował Kreml*. Agora SA.
- Luce, E. (2025). *Zbig: The Life of Zbigniew Brzezinski, America's Great Power Prophet*. Simon and Schuster.
- Mazlish, B. & Diamond, E. (1979). *Jimmy Carter. A Character Portrait*. Simon and Schuster.
- Mikhail, N. (1996). *Zbigniew Brzezinski: The Scholar and the Statesman. A Study of the Thoughts and Policies of the National Security Adviser and His Staff in the Carter Administration. A Dissertation Presented to the Graduate Faculty of the University of Virginia In Candidacy for the Degree of Doctor of Philosophy*. University of Virginia.
- Moens, A. (1990). *Foreign Policy Under Carter. Testing Multiple Advocacy Decision Making*. Westview Press.
- Morris, K. E. (1996). *Jimmy Carter. American Moralism*. University of Georgia Press.
- Newman, W. (2001). Causes of Change in National Security Processes: Carter, Reagan, and Bush Decision Making on Arms Control. *Presidential Studies Quarterly*, 31(1), 69–103.
- Newmann, W. W. (2004). The Structures of National Security Decision Making: Leadership, Institutions, and Politics in the Carter, Reagan, and G. H. W. Bush Years. *Presidential Studies Quarterly*, 34(2), 272–306.
- Olejarsz, T. (2006). Zbigniew Brzezinski – mąż stanu "przemyskiego" pochodzenia. *The Central European Journal of Social Sciences and Humanities. Teka Komisji Politologii i Stosunków Międzynarodowych*, 11(3), 251–279.
- Rosati, J. A. (1991). *The Carter Administration's Quest for Global Community: Beliefs and Their Impact on Behavior*. University of South Carolina Press.
- Rosenbaum, H. D. (Ed.). (1994). *Jimmy Carter Foreign Policy and Post-presidential years*. Greenwood Press.
- Rothkopf, D. J. (2004). *Running the World. The Inside Story of the National Security Council and the Architects of American Power*. Public Affairs.
- Schmitz, D. F., & Walker, V. (2004). Jimmy Carter and the Foreign Policy of Human Rights: The Development of a Post-Cold War Foreign Policy. *Diplomatic History*, 28(1), 113–143.
- Shoup, L. H. (1980). *The Carter Presidency and Beyond. Power and Politics in the 1980s*. Rampart Press.
- Smith, G. (1986). *Morality, Reason and Power. American Diplomacy in the Carter Years*. Hill and Wang.
- Spencer, D. S. (1988). *The Carter Implosion. Jimmy Carter and the Amateur Style of Diplomacy*. Praeger.
- Stoker, D. (2024). *Purpose and Power. US Grand Strategy from the Revolutionary Era to the Present*. Cambridge University Press.
- Strong, R. A. (2000). *Working in the World. Jimmy Carter and the Making of American Foreign Policy*. Louisiana State University Press.
- Thompson, K. W. (Ed.). (1984). *Traditions and Values. American Diplomacy, 1945 to the Present*. University Press of America.
- Thornton, R. C. (1991). *The Carter Years. Toward a New Global Order*. Paragon House.
- Vaughan, P. (2009). *Zbigniew Brzezinski and Afghanistan / The Policy Makers. Shaping American Foreign Policy From 1947 to the Present*. (A. K. Nelson, Ed.). Rowman & Littlefield Publishers.
- Vaughan, P. (2010). *Zbigniew Brzezinski*. Swiat Książki.
- Vaïsse, J. (2018). *Zbigniew Brzezinski. America's Great Strategist*. Cambridge. Harvard University Press.
- Vaïsse, J. (2015). *Zbigniew Brzezinski. Strategie de l'empire*. Odile Jacob.
- Walker, B. (2009). "Friends, But Not Allies"– Cyrus Vance and the Normalization of Relations with China. *Diplomatic History*, 33(4), 579–594.

References

- Andrew, C. (1996). *For the Presidents Eyes Only. Secret Intelligence and the American Presidency from Washington to Bush*. Harper Perennial.
- Andrew, C., & Mitrokhin, V. (1999). *The Sword and the Shield: The Mitrokhin Archive and the Secret History of the KGB*. Basic Books.
- Andrianopoulos, G. A. (1992). *Kissinger and Brzezinski. The NSC and the Struggle for Control of US National Security Policy*. St. Martin's Press.
- Bird, K. (2022). *The Outlier: The Unfinished Presidency of Jimmy Carter*. Crown.
- Bourne, P. G. (1997). *Jimmy Carter. A Comprehensive Biography from Plains to Postpresidency*. Scribner.
- Brinkley, D. (1998). *The Unfinished Presidency. Jimmy Carter's Journey to the Nobel Peace Prize*. Penguin Books.
- Burke, J. P. (2009). The National Security Advisor and Staff: Transition Challenges. *Presidential studies Quarterly*, 39(2), 283–321.
- Caldwell, D. (2009). The Legitimation of the Nixon-Kissinger Grand Design and Grand Strategy. *Diplomatic History*, 33(4), 633–652.
- Daadler, I. H., & Destler, I. M. (2009). *In the Shadow of the Oval Office. Profiles of the National Security Advisers and the Presidents They Served From JFK to George W. Bush*. Simon and Schuster.
- Dumbrell, J. (1990). *The Carter Presidency. Fourteen Intimate Perspectives of Jimmy Carter*. (K. W. Thompson, Ed.). University Press of America.
- Dumbrell, J. (1997). *American Foreign Policy. Carter to Clinton*. St. Martin's Press.
- Fardella, E. (2009). The Sino-American Normalization: A Reassessment. *Diplomatic History*, 33(4), 545–578.
- Garthoff, R. L. (1994). *Détente and Confrontation. American-Soviet Relations from Nixon to Reagan*. Washington. Brookings Institution.
- Gati, C. (Ed.). (2013). *Zbig. The Strategy and Statecraft of Zbigniew Brzezinski*. Johns Hopkins University Press.
- Glad, B. (2009). *An Outsider in the White House: Jimmy Carter, His Advisors, and the Making of American Foreign Policy*. Cornell University Press.
- Haas, G. A. (1992). *Jimmy Carter and the Politics of Frustration*. Jefferson (N. Carolina). McGarland & Company Inc., Publishers.
- Hanhimäki, J. M. (2003). "Dr. Kissinger" or "Mr. Henry"? Kissingerology, Thirty Years and Counting. *Diplomatic History*, 27(5), 637–676.
- Hargrove, E. C. (1988). *Jimmy Carter as President. Leadership and the Politics of the Public Good*. Louisiana State University Press.
- Hilton, B. (2009). "Maximum Flexibility for Peaceful Change": Jimmy Carter, Taiwan, and the Recognition of the People's Republic of China. *Diplomatic History*, 33(4), 595–613.
- Honchar, B., & Honchar Y. (2011). Geostrategic "Agenda" for the NATO: Z. Brzezinski's Viewpoint. *Bulletin of Taras Shevchenko national university of Kyiv History*, 194, 11–13 [in Ukrainian].
- Horodnia, N. (2014). *East Asia in the US Foreign Policy (1989–2013)*. Print-Service Publishers [in Ukrainian].
- Hryshchenko, T. (2021). *Zbigniew Brzezinski. International Strategist in the Coordinates of History*. Lyсенko M. M. Publishers [in Ukrainian].
- Kane, J. (2003). American Values or Human Rights? U.S. Foreign Policy and the Fractured Myth of Virtuous Power. *Presidential Studies Quarterly*, 33(4), 772–800.
- Katz, A. Z. (2000). Public Opinion and the Contradictions of Jimmy Carter's Foreign Policy. *Presidential Studies Quarterly*, 30(4), 662–687.
- Kaufman, B. (1993). *The Presidency of James Earl Carter, jr. Lawrence (Kansas)*. University Press of Kansas.
- Laucella, M. J. (2004). A Cognitive-Psychodynamic Perspective to Understanding Secretary of State Cyrus Vance's Worldview. *Presidential Studies Quarterly*, 34(2), 227–271.
- Lubowski, A. (2011). *Człowiek, który podminował Kreml*. Agora SA.
- Luce, E. (2025). *Zbig: The Life of Zbigniew Brzezinski, America's Great Power Prophet*. Simon and Schuster.
- Mazlish, B. & Diamond, E. (1979). *Jimmy Carter. A Character Portrait*. Simon and Schuster.
- Mikhail, N. (1996). *Zbigniew Brzezinski: The Scholar and the Statesman. A Study of the Thoughts and Policies of the National Security Adviser and His Staff in the Carter Administration. A Dissertation Presented to the Graduate Faculty of the University of Virginia In Candidacy for the Degree of Doctor of Philosophy*. University of Virginia.
- Moens, A. (1990). *Foreign Policy Under Carter. Testing Multiple Advocacy Decision Making*. Westview Press.

- Morris, K. E. (1996). *Jimmy Carter. American Moralist*. University of Georgia Press.
- Newman, W. (2001). Causes of Change in National Security Processes: Carter, Reagan, and Bush Decision Making on Arms Control. *Presidential Studies Quarterly*, 31(1), 69–103.
- Newmann, W. W. (2004). The Structures of National Security Decision Making: Leadership, Institutions, and Politics in the Carter, Reagan, and G. H. W. Bush Years. *Presidential Studies Quarterly*, 34(2), 272–306.
- Olejarz, T. (2006). Zbigniew Brzeziński – mąż stanu "przemyskiego" pochodzenia. *The Central European Journal of Social Sciences and Humanities. Teka Komisji Politologii i Stosunków Międzynarodowych*, 11(3), 251–279.
- Potiekhin, O. (2017). Geopolitics and Stability. *Foreign Affairs*, 1, 16–20 [in Ukrainian].
- Potiekhin, O. (2017). War as Foreign Policy Continuation: Apology and Criticism of Karl von Clausewitz Views. *Foreign Affairs*, 8, 25–27 [in Ukrainian].
- Rosati, J. A. (1991). *The Carter Administration's Quest for Global Community: Beliefs and Their Impact on Behavior*. University of South Carolina Press.
- Rosenbaum, H. D. (Ed.). (1994). *Jimmy Carter Foreign Policy and Post-presidential years*. Greenwood Press.
- Rothkopf, D. J. (2004). *Running the World. The Inside Story of the National Security Council and the Architects of American Power*. Public Affairs.
- Schmitz, D. F., & Walker, V. (2004). Jimmy Carter and the Foreign Policy of Human Rights: The Development of a Post-Cold War Foreign Policy. *Diplomatic History*, 28(1), 113–143.
- Shoup, L. H. (1980). *The Carter Presidency and Beyond. Power and Politics in the 1980s*. Rampart Press.
- Smith, G. (1986). *Morality, Reason and Power. American Diplomacy in the Carter Years*. Hill and Wang.
- Spencer, D. S. (1988). *The Carter Implosion. Jimmy Carter and the Amateur Style of Diplomacy*. Praeger.
- Stoker, D. (2024). *Purpose and Power. US Grand Strategy from the Revolutionary Era to the Present*. Cambridge University Press.
- Strong, R. A. (2000). *Working in the World. Jimmy Carter and the Making of American Foreign Policy*. Louisiana State University Press.
- Taran, M. (2019). Erosion of the US Strategy of Engagement of China as a Constructivist Model. *American History and Politics*, 8, 20–30 [in Ukrainian].
- Thompson, K. W. (Ed.). (1984). *Traditions and Values. American Diplomacy, 1945 to the Present*. University Press of America.
- Thornton, R. C. (1991). *The Carter Years. Toward a New Global Order*. Paragon House.
- Vaughan, P. (2009). *Zbigniew Brzezinski and Afghanistan / The Policy Makers. Shaping American Foreign Policy From 1947 to the Present*. (A. K. Nelson, Ed.). Rowman & Littlefield Publishers.
- Vaughan, P. (2010). *Zbigniew Brzezinski. Świat Książki*.
- Vaïsse, J. (2015). *Zbigniew Brzezinski. Strategie de l'empire*. Odile Jacob.
- Vaïsse, J. (2018). *Zbigniew Brzezinski. America's Great Strategist*. Cambridge. Harvard University Press.
- Walker, B. (2009). "Friends, But Not Allies"– Cyrus Vance and the Normalization of Relations with China. *Diplomatic History*, 33(4), 579–594.

Отримано редакцією журналу / Received: 16.05.25
Прорецензовано / Revised: 06.06.25
Схвалено до друку / Accepted: 25.06.25

Taras HRYSHCHENKO, DSc (Hist.), Assoc. Prof.
ORCID ID: 0000-0002-2565-9536
e-mail: hryshchenko@knu.ua
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

HISTORICAL STUDIES OF ZBIGNIEW BRZEZINSKI'S INTERNATIONAL STRATEGY

Background. The interest to the study of the intellectual biographies of international strategists, among whom was Z. Brzezinski, has risen substantially. Historiographical assessment of their authors' achievements appears to be a major scholarly task.

Methods. Objective analysis, systematization, assessment of the epistemological approaches of historian, content analysis, historiographical analysis, historiographical synthesis, comparative historical methods were used.

Results. The scholarly publications dealing with the study of the life, activities and international-strategic heritage of Z. Brzezinski can be divided into three basic groups. First one comprises monographs, dissertations and articles on Brzezinski's life, activities and views of the problems international development and American international politics authored by the American, Polish, French and British scholars. Second one consists of the research findings of the Ukrainian scholars. Third one comprises the general histories of President Carter Administration containing assessments of Brzezinski's activities. Among the publications in question Brzezinski's biographies penned by E.Luce, A.Lubovskiy, J.Vaïsse, P.Vaughan and collective monograph edited by Ch.Gati deserve to be specially mentioned as the ones making substantial contribution to the research field. The only major publication which focuses on the Brzezinski's intellectual biography as international strategist still remains the monograph authored by T.Hryshchenko.

Conclusions. Despite the tangible results has been achieved in the field of the solving of the problem in question, its further study, particularly relying on the expected new openings in the source base, remains on the professional agenda. Brzezinski's strategic heritage constitutes substantial interest in the light of newest world tendencies. Taken as a whole, strategic personality studies appear to be a promising research field for the Ukrainian scholars.

Keywords: Zbigniew Brzezinski, international strategy, historiography, intellectual biography.

Автор заявляє про відсутність конфлікту інтересів. Спонсори не брали участі в розробленні дослідження; у зборі, аналізі чи інтерпретації даних; у написанні рукопису; або в рішенні про публікацію результатів.

The author declares no conflicts of interest. The funders had no role in the design of the study; in the collection, analyses, or interpretation of data; in the writing of the manuscript; or in the decision to publish the results.